

Embete og råd – en gjensisitt

Tidsskrift for praktisk teologi
Nordic Journal of Practical Theology
Årgang 38. Nr. 2/2021

[s. 108-123]

<https://doi.org/10.48626/tpt.v38i2.5452>

En analyse av premisser og argumenter i utredningen Kirkens embete og råd (1987)

Fredrik Saxegaard, førsteamanuensis i praktisk teologi, MF Vitenskapelig høyskole.
Halvard Johannessen, førsteamanuensis i praktisk teologi, Universitetet i Oslo
fredrik.saxegaard@mf.no

Abstract

The article takes as its unit of analysis the Norwegian public inquiry *Embete og råd (Ministry and council)* from 1987, employing concepts from ecclesiology and the theory of knowledge regimes of Tian Sørhaug. The study, with its model for a collaborative relation between ministry and congregations, has had a significant reception history. The article takes as its point of departure that there may have taken place a process of “blackboxing” (Latour), and wants to “open up” the box. We identify ecclesiological premises that emphasize church as universal more than as contextual, and as a space for active participation more than a passive reception of salvation. Further, we discuss a lack of conceptual clarity in the model itself, and to what extent the minister should be seen as a contributor to strategic leadership in the council and the larger “network” around it.

Nøkkelord: embete, vigslet tjeneste, samvirkemodellen, kirkelig organisering, kirkelig ledelse, ekklesiologi, råd, styring.

Innledning

Artikkelen undersøker samvirkemodellen for embete og råd, slik den ble formulert i utredningen *Kirkens embete og råd: Hvem skal bestemme hva – og hvorfor?* (E&R) (Kirkerådet, 1987). Modellen har hatt en betydelig virkningshistorie, fra Kirkemøtet ga sin tilslutning i 1988, gjennom utredninger og rapporter, til den ble referert i Kirkerådets mandat til Müller-Nilssen-utvalget: En «ny kirkeordning skal inneholde en god balanse mellom embete og råd...» (Kirkerådet, 2021, s. 13).

Vi antar at når en modell blir brukt på denne måten, mens utredningen som formulerte og begrunnet den i mindre grad blir diskutert, oppstår en prosess vi kan kalle «blackboxing». Begrepet ble utmyntet av Latour og betegner hva som skjer når komplekse apparater (f.eks. i laboratorier) tas i bruk uten at en åpner apparatene og

diskuterer dem (Latour, 2005, s. 39). Med henvisning til Latour beskriver Reite dette som at «machinery then becomes a box about which nothing needs to be known but its input and output» (Reite, 2014, s. 49). En har altså ikke lenger tilgang til, eller tar hensyn til, premissene en gitt konklusjon hviler på.

En slik kompleksitetsreduksjon er ikke i seg selv negativ, men kan være nødvendig for å gjøre effektiv bruk av sammensatte gjenstander eller begreper. Men prosessen er heller ikke nøytral eller uskyldig; den konstituerer en bestemt bruk og forståelse som kunne vært annerledes, og med ikke-intenderte konsekvenser. Derfor kan det være fruktbart å fra tid til annen åpne «den svarte boksen» og inspisere premissene på nytt. Dette er artikkelens mål.

En full undersøkelse av en blackboxing-prosess ville krevd at vi, først, analyserte hvordan forfatterne av *EØR* gjorde bruk av tekster og tradisjoner som var tilgjengelige den gang. Ikke minst fordi utredningen ble skrevet av en komité, der flere av medlemmene var profilerte teologer og kirkepolitikere. Deretter burde vi, for det andre, undersøkt hvordan utredningens modell har blitt tatt i bruk og endret i tiårene etter, og hvordan den har påvirket de kirkepolitiske prosessene.

Et slikt prosjekt ville imidlertid krevd langt større plass enn én artikkel,¹ og derfor er målet mer beskjedent: Vi spør hvordan *EØR* formulerer og argumenterer for sin samvirkemodell, og hvilke premisser som implisitt og eksplisitt ligger under. Dette betyr ikke at vi isolerer utredningen helt: Vi vil helt kort gjøre rede for utredningens forhistorie, og vi vil i diskusjon og oppsummering trekke noen linjer frem til sluttrapportens bruk av modellen.

Artikkelen er bygget opp slik: Vi plasserer først prosjektet metodisk og teoretisk. Deretter presenterer vi *EØR* med vekt på utredningens dominerende argumenter: Dels begrunnelsen for samvirkemodellen, dels forståelsen av samtidens styringslogikker relatert til kirken. Artikkelens hoveddeler består først av en analyse av *EØR*, inndelt i tre temaer: Vi identifiserer de ekklesiologiske premissene for samvirkemodellen, så ser vi på forståelsen av embetet i relasjon til rådene og kirken, og til slutt analyserer vi embetet relatert til styring og ledelse. Artikkelen diskuterer så funnene i analysen, fordelt på de tre samme temaene.

Artikkelforfatterne er ansatte ved hhv. MF og TF, og vi er begge ordinerte prester i Den norske kirke. Vi har forsøkt å nærme oss *EØR* med åpen nysgjerrighet, samtidig som vi er klar over at vår egen plassering påvirker lesningen på måter vi både er klar over og ikke overskuer.

Faglig plassering, metode og teori

Artikkelen er en litteraturbasert praktisk-teologisk studie der vi gir en posisjonert lesning og diskusjon av en teologisk tekst med virkningshistorie i et bestemt kirkesamfunn. Vi

¹ Det er ikke bare plassen, men også tiden vi har hatt til rådighet, som gjør at artikkelens ambisjon er begrenset. Forfatterne vil takke Harald Askeland, som var med som mulig medforfatter og ga verdifulle innspill i skriveprosessen, men måtte trekke seg ut i den siste fasen grunnet andre forpliktelser. Artikkelen står selvsagt for forfatternes regning.

forstår dette som en dialogisk prosess, der vi analyserer utredningen som teologisk prosjekt, og gir en kritisk drøfting i dialog med aktuelle ekklesiologiske perspektiver. I tillegg gjør vi en mer teori-informert lesning, ved hjelp av perspektiver hentet fra Tian Sørhaug «blandede kunnskapsregimer» (Sørhaug, 2004, s. 314f).

Kunnskapsregimene har de siste årene blitt anvendt i empiriske studier av kirkeledelse, bl.a. om prosters ledelse av prestetjenesten (Sirris, 2018), og om soknepresters autoritet (Timmann-Mjaaland, 2019). For Sørhaug er kunnskapsregimer «en kobling mellom *autoritet, kunnskapsform* og *organisatorisk logikk*» (2004, s. 22), og han utvikler en teori om ledelse i tre idealtypiske kunnskapsregimer: Kollegium, linje og nettverk.

Kollegiet av fagpersoner er den første formen for kunnskapsregime. Et typisk eksempel er en forskergruppe ved et universitet. *Viten* er kollegiets kunnskapsform, og sannhet er den avgjørende kilden til autoritet. Kollegiets styrke ligger i evnen til å være nytenkende, og kvalitetssikre kunnskapsregimets *viten*. Dets eksklusivitet kan oppleves elitistisk, forpliktelsen på sannhet gjør kollegiet sårbart internt, og det har få sanksjonsmuligheter (Sørhaug, 2004, p. 315f).

Linjen betegner organisasjonens hierarkiske ledelsesstruktur. Linjen er ikke demokratisk organisert, makten er gitt posisjonene ovenfra. Linjens kunnskapsform kaller Sørhaug «teologi» i metaforisk forstand. Den består av trossetninger eller «dogmer» som fungerer som kilder til autoritet i organisasjonen. Likheten med kollegiet er at det finnes en ekstern kilde til autoritet. Forskjellen er at i kollegiet er det kravet til sannhet som utgjør denne kilden, samtidig som sannheten prinsipielt er åpen for at nye innsikter kan endre den. Linjens dogmer, derimot, diskuteres ikke, men oppgaven er å forsvare, utvikle og implementere dem. Linjen skaper orden og regulerer maktspillet i organisasjonen, men blir den enerådende kan den bli totalitær (Sørhaug, 2004, s. 316).

Nettverket oppstår der mennesker interagerer, utveksler oppfatninger og samarbeider, uavhengig av formell organisering. Her utgjør omdømme og rykter basis for autoritet. Sørhaug kaller kunnskapsformen for «myter», fordi den er prisgitt det sosiale spillet og måles ikke opp mot eksterne standarder for sant eller rett. Det avgjørende er personligheter og relasjoner. Nettverkets styrke er at det arbeider og skaper grobunn for vennskap og selvbestemmelse. Samtidig er det sårbart for maktkamper om det opptrer uten ekstern regulering (Sørhaug, 2004, s. 316f).

De tre regimene har hver sine avgjørende funksjoner i kunnskapsintensive virksomheter, og samtidig hver sine utfordringer om de blir enerådende. Sørhaug hevder derfor at de må balansere hverandre, slik at virksomheten både kan tjene på styrkene og unngå de korrupperende farene ved hver enkelt. Kollegiet kvalitetssikrer linjens dogmer, linjen prøver å holde orden på nettverket, nettverket sørger for at virksomhetens arbeid gjøres.

Kort presentasjon av *Kirkens embete og råd*

E&R ble forfattet av en arbeidsgruppe nedsatt av Kirkerådet i 1986. Gruppen besto av Rosemarie Køhn (leder), Ludvig Johan Bakkevig, Halvor Bergan, Frank Grimstad, Bjørn Hareide, Knut Morland, Olav Skjevesland og Anne Helene Utgaard, med Bjørn Sandvik som sekretær.

Innledningsvis gis både en generell og mer spesifikk bakgrunn for utredningen (s. 5): Generelt var det oppstått en ny situasjon idet det ikke lenger bare var embetslinjen som representerte en landsdekkende, kirkelig struktur. Det «lange og møysommelige arbeidet med å få innført valgte styringsorganer i Den norske kirke var slutført, ved at en også hadde fått et ansvarlig, representativt sentralorgan» (s. 5).

Den mer spesifikke foranledningen utgjøres av to tekster. For det første *Den norske kirke og læren* (NOU 21, 1985), som siteres ofte i *E&O*. Selv om hovedformålet med denne utredningen var å utrede hvordan lærespørsmål skulle behandles i Den norske kirke, inneholder den grundige diskusjoner av impliserte ekklesiologiske og embetsteologiske spørsmål. I tillegg gjennomgikk utredningen en lang rekke utredninger fra forarbeidene til *Lov om Den norske kirkes ordninger* i 1953 og fremover. *Den norske kirke og læren* utgjør på denne måten både et generelt utgangspunkt for *E&O*, samtidig som *E&O* gjør ett av poengene i *Den norske kirke og læren* til det argumentet hele utredningen graviterer rundt, nemlig «at det er kirken som helhet, kirken lik 'de troendes samfunn', som besitter de kirkelige styringsfullmakter» (Kirkerådet, 1987, s. 85; NOU 21, 1985, s. 70).

Den andre teksten var et problemnotat som forelå til det første Kirkemøtet. Notatet foreslo å overføre all kirkelig styringsmakt fra staten til de valgte kirkelige organer, og dro samtidig opp klare grenser mellom embete og råd (Hougsnæs, 2005, s. 1; Kirkerådet, 1987, ss. 5,84). Notatet vakte «en tildels opphetet» diskusjon om forholdet mellom styringsoppgaver og tilsyn i kirken. *E&O* kan leses som et forsøk på å finne en mer balansert modell, prinsipielt og praktisk.

Utredningen er på drøyt 140 sider. Etter innledningskapitlet om bakgrunn og mandat, følger to kapitler om kirkehistoriske og økumeniske perspektiver. Kapittel 4 omhandler nytestamentlig materiale om kirkeforståelse og tjenester, og deretter «embete og råd i luthersk perspektiv». Kapittel 5, «Samvirke i styring og ledelse», diskuterer hvordan embete og råd skal forstås som både sammenfallende og distinkte størrelser, og relaterer disse til demokrati, forvaltning, styring og ledelse. Kapittel 6 og 7 drøfter liturgiske og kirkerettslige spørsmål, og «aktuelle problemområder» som arbeidsgiveransvar og tilsyn.

Utredningen spenner over mange temaer og følger flere argumentasjonslinjer. Vi vil peke på to markante aspekter som utdypes i analysen.

For det første selve samvirkemodellen. En slutter en seg til Læreutvalgets synspunkt at kirken som helhet besitter de kirkelige styringsfullmakter og «bærer kirkens oppdrag» (s. 68, 85). Det er verken et hierarkisk under- og overordningsforhold eller en strengt atskilt oppgavefordeling i f.eks. et atskilt åndelig ansvar og et forvaltningsansvar. Samtidig er det ikke full identitet mellom de to, men embetet må ha sin selvstendige myndighet når kirken har «gitt fra seg myndighet til vedkommende» (s. 81).

Det andre tyngdepunktet i utredningen gjelder forholdet mellom teologisk begrunnede forståelser av kirken, og institusjonelle logikker og praksiser som er dominerende i samtiden. Dette gjelder særlig demokrati, forvaltning, styring og ledelse. *E&O* har her en åpen, men samtidig kritisk, holdning. På den ene side viser en at dette er praksiser en finner allerede i N.T., og at luthersk ekklesiologi ikke opererer med én

gitt organisasjonsform, men kan hente inn samtidselementer dersom dette fremmer evangeliet. På den annen side er en opptatt av at slike modeller og praksiser ikke er nøytrale, og at de kan true kirkens egenart (s. 74f).

Som nevnt gjør vi ikke rede for virkningshistorien til *EØR*, annet enn en kort avsluttende diskusjon relatert til Sluttrapporten (Kirkerådet, 2021). Vi har heller ikke registrert at det har vært publisert forskningsartikler om utredningen. Det nærmeste er Hougsnæs' bidrag, der hun setter samvirkemodellen inn i et «the rise and fall of»-skjema (2005): Modellen «blir til» gjennom den nevnte NOU-utredningen fra 1985, får sin «endelige utforming» i *EØR*, og «fester seg» i årene frem til 1996. Deretter beskrives gradvis nedgang og sammenbrudd. Dette skjer først gjennom et dobbelt press: dels gjennom Porvoo, fra det anglikanske syn på biskopen som enhetsymbol og presten som hyrde, og dels fra evangelikale og karismatiske impulser som er mer opptatt av nådegaver enn embete. Dernest kommer det «ideologiske sammenbrudd» med Bispemøtets vedtak fra 2004, der en taler om én ordinert tjeneste med mange dimensjoner.

Hougsnæs argumenterer for at dette identifiserer «embetet med *kirkens samlede oppdrag* som ulike tjenester ivaretar ulike deler av», og at det dermed er «embetet – og ikke menigheten – som forstås som ansvarlige for helheten» (2005, s. 8). Samtidig representerer Hougsnæs' kritikk en fortsatt «blackboxing» av samvirkemodellen, idet hun verken fortolker eller kritiserer den i seg selv, men beskriver de ytre hendelsene som hun mener har marginalisert den.

Analyse

I det følgende dekker vi ikke alle sider ved *EØR*. Bl.a. lar vi biskopens rolle ligge, og vi diskuterer i liten grad hvilken betydning *Den norske kirke og læren* hadde for hvordan komiteen grep an sitt tema. Vår primære interesse er samvirkemodellen, og vi deler analysen inn i tre: Først ser vi på de ekklesiologiske premissene, deretter på argumentene for modellen, og så på relasjonen til ordningsspørsmål og ledelse.

Ekklesiologiske premisser

I analysen av de ekklesiologiske premissene for samvirkemodellen vil vi særlig peke på to aspekter: Før det vi kaller ekklesiologiens universelle og bibelske begrunnelse, og så vekten på de troendes aktive etterfølgelse.

Som nevnt gir de fire første kapitlene bakgrunnsmateriale: Kapittel 2 innledes med følgende setning: «Urkirken er kilden for all senere kirkehistorie (...) Jesu jordelig pekte ut over seg selv, til en universell kirke- og misjonstid etter hans egen bortgang» (s. 9). Med dette angis det prinsipielle grunnlaget i *EØR*, der en legger stor vekt på kirkeforståelse og tjenester slik disse beskrives i de nytestamentlige tekstene, med særlig vekt på nådegavebegrepet.

Dette danner utgangspunktet for videre redegjørelser om forholdet mellom særskilte tjenester, rådene og kirkens folk. Først i et omfattende kapittel om økumenikk, der en redegjør for et knippe avtaler, og for kirkeordninger hentet fra kirkesamfunn i bl.a. Nord-Elbien og Sachsen, det største lutherske kirkesamfunnet i USA (ELCA), den

anglikanske kirke og den finske kirken. Deretter presenteres historisk materiale fra oldkirke og middelalder frem til norsk 1800- og 1900-tall. Slik gir utredningen en teologisk begrunnelse for rådene, noe en mener har vært en unnlattessynd i teologisk tradisjon: «Det er et generelt problem i vår kirke i dag at rådenes stilling ikke er teologisk bearbeidet og belyst. Lenge har vi hatt begrepet 'embetsteologi', men vår kirke mangler en ledelses- eller rådsteologi» (s. 86).

Det andre fremtredende trekket i utredningen er vekten på de troendes aktive deltakelse i vitnesbyrd og evangelisering. Forutsetningen for kirken er Jesu «kall til etterfølgelse», noe som i utredningen forstås som «et kall til virksomhet for Guds rike», som «menneskefiskere», i en «universell kirke- og misjonstid» (s. 9). Kirkelige ordninger må formes ut fra dette oppdraget (s. 5).

Kirkens og de troendes identitet er dermed knyttet til å være «aktive», et ord som går igjen hyppig i utredningen: Når en flere steder diskuterer hvem som bør ha stemmerett og kunne velges til kirkelige råd, er det ikke bare et spørsmål om krav til bekjennelse, men også til «aktiv deltakelse i kirkens liv» (s. 26).

En diskuterer om det er «kirkelig forsvarlig» å velge folk til kirkelige råd uten «krav til bekjennelse eller aktiv deltakelse i kirkens liv» (s. 26). *EØR* ser det også som en av ulykkene med de embetsstyrte folkekirkene at de ikke utviklet «en aktiv delaktighet fra menighetens side», «noe som er særlig beklagelig ettersom den lutherske reformasjon løftet høyt læren om de troendes prestedømme» (s. 70). Målet med kirkelig fornyelsesarbeid er å «skape ekte tilhørighet som forutsetter og gir seg utslag i synlig samhandling, aktivitet, menneskelig og kristent fellesskap» (s. 140).

Mot denne vekten på det aktive settes det «passive» som et negativt ladet ord. Dels kritiseres kirkelige praksiser som ser menigheten og den troende som «passivt objekt for geistlig (...) nådemiddelforvaltning» (s. 63), der kirken blir «en frelsesanstalt, der mennesker 'ledes' og 'betjenes' med Ord og sakrament» (s. 76). Dels kritiseres at geistlige alt for ofte har initiativet og makten mens lekfolket er «passivt og apatisk» (s. 37, s. 70).

Embetet og rådet

Utredningens utgangspunkt er, som nevnt, at de troendes samfunn bærer kirkens oppdrag (s. 68 og 85). Når vi sporer hva som ligger i dette, virker det som utredningen pendler mellom to ulike forståelser. På den ene side skriver *EØR* frem en forståelse av embete og råd som to distinkte størrelser med hver sine oppdrag, men som likefullt står i samvirke med hverandre. På den annen side opereres det med premisser der det er tilnærmet full identitet mellom oppdragene til embetet og rådene.

For det første gir *EØR* en definisjon av embetet som må sies å være ukontroversiell, og som vi også legger til grunn i denne artikkelen: «Med ordet *embete* menes (...) den faste, ordnede tjeneste i kirken med forkynnelse og sakramentsforvaltning. Denne tradisjonelle lutherske språkbruk er bestemt av artikkel 5 i den Augsburgske bekjennelse. Vanligvis brukes ordet om den tjeneste som prestene og biskopene har, altså identisk med presteembetet» (s. 7f). Fremstillingen pendler mellom en «institusjonsteoretisk» og en «delegasjonsteoretisk» begrunnelse for preste-tjenesten.

Embete og råd – en gjensisitt

Institusjonsteorien vektlegger ifølge *E&R* at *Gud* har innstiftet embetet gjennom Jesu sendelse av disiplene. Delegasjonsteorien vil derimot understreke at sendelsen gjelder hele kirken og alle troende, embetet er derfor noe som delegeres av *kirken* (s. 81).

E&R presenterer ikke de to teoriene som et enten/eller, men som et både/og. Poenget er at på den ene siden må noen være særskilte embetsbærere, her tradisjonelt forstått som prester, og på den andre siden har hele kirken del i embetsbærernes myndighet (s. 81). I tråd med denne logikken sies det at «råd og menighet har bare myndighet til å kalle mennesker til denne av Gud innstiftede tjeneste, og skal ikke innsnevre eller dirigere dens virkefelt» (s. 82). Som embetsbærere er prestene selvstendige i sin tjeneste, samtidig som de skal samvirke med «rådene». Råd defineres slik: «Med ordet *råd* menes over alt de valgte styringsorganer i kirke og menighet, menighetsråd, bispedømmeråd osv.» (s. 8). Dermed gir det god mening å tale om et «samvirke» mellom embete (qua prestatjeneste) og rådene (valgte styringsorganer) som to ulike men interagerende enheter. I tilknytning til de kirkelige rådene møter vi samtidig et annet embetsbegrep:

Utredningen fremholder nemlig, for det andre, at *rådet selv* er embetet. Overgangen fra den første til den andre embetsforståelsen skjer bl.a. når en gjengir Lima-dokumentet (s. 84):

[Embetet] skal være personlig, fordi Kristi nærvær blant sitt folk mest virkningsfullt kan fremheves av den ordinerte. 2) Det skal være kollegialt, fordi det må være flere ordinerte i samarbeid. 3) Det må være fellesskapsmessig, da embetet har sine røtter i fellesskapets liv. *De to siste sidene kommer til uttrykk gjennom regelmessige synoder, sies det i pkt. 27, altså i de kirkelige råd.* (vår utheving)

Her skjer det en forskyvning, der «embetet» går fra å betegne «ordinerte» til å bli applisert på «de kirkelige råd». *E&R*'s refortolkning av Lima-dokumentets embetsbegrep synes å inngå i et mønster. En henter bl.a. støtte i det etymologiske opphavet til ordet «prest» («presbyteros», eldste); «... uttrykket “de eldstes råd” (*presbyterion*, 1 Tim 4,14) må kunne tolkes som en nytestamentlig basis for selve råds- og kollegialitetstanken» (s.64). Menighetsrådene, og ikke prestene, forstås som de egentlige arvtakere etter presbyter-embetet i Det nye testamentet. *E&R*'s alternative embetsforståelse kommer også til uttrykk i dens presentasjoner av enkelte utvalgte kirkeordninger fra andre land. Blant annet redegjøres det for en kirkeforfatning hentet fra Sachsen, «der jo rådsmedlemmenes tjeneste omtales som et «embete» (Amt)» (s. 78). Tilsvarende siteres en tysk kirkejurist som hevder at «et synodemedlem [...] må forstå seg selv som innehaver av et embete» (s. 78).

I sin fremstilling av rådet som embete setter *E&R* til side Læreutvalgets nevnte utredning fra 1985, som anså dåpen som rådets grunnlag. I stedet anser *E&R* nådegavene som rådnes grunnlag. Her kommer gjennomgangen av det nytestamentlige materialet til anvendelse, der en primært fokuserte på nådegavene. *E&R* gjør nådegavene til basis for alle kirkelige tjenester, og «tjeneste» kan brukes synonymt med «embete»: «NT's tjenestetavler nevner jo også styringsoppgavene som en spesiell tjeneste, og vi vil

hevde at det å sitte i et råd er en kirkelig tjeneste» (s. 78). Påstanden om at det å sitte i menighetsråd er et embete, begrunnes med at det er en egen nådegave. Vi ser også at rådet får sin embetskarakter ved at det representerer alle kirkens nådegaver: «rådene betraktes som legitime ytringer av bredden i menighetens nådegaver» (s.64).

Et tredje funn er at «embetet» i *EØR* kan betegne enhver troende: «embetets oppdrag og fullmakter [...] er i prinsippet gitt til hele menigheten» (s. 78). Igjen brukes den nytestamentlige nådegavetanken som begrunnelse: Alle er gitt sin spesifikke nådegave, og har derfor et embete. Sentralt blant nådegavene er forkynnelsen og læren. Prestetjenesten er gitt et forkynnelses- og læreansvar, men læren er også rådene – og alle troendes ansvar (s. 71). Dette er dermed noe mer enn menighetens rett til å prøve forkynnelsen, men blir uttrykk for en egen nådegave. I prinsippet er det ikke forskjell på prestens, rådets og alle troendes funksjon og ansvarsområde.

Prestetjenesten, de øvrige vigslede stillingene og de valgte rådene, fremstilles som relativt faste nådegaver eller tjenester. Andre troende i kirken har ifølge *EØR* andre og mer temporære eller kontekstbaserte nådegaver, med hver sin individuelle betydning og unike rolle. «Det organiske fellesliv fordrer at den enkelte nådegave får tilføre helheten *sitt* særegne bidrag» (s.59). I dette mangfoldet av embeter er det ingen rangordning; alle er like viktige og ingen skal dominere over andre. Denne tredje forståelsen av embetet kan sies å ligge implisitt i selve problemstillingen for utredningen: «Hvordan kan en i Den norske kirke komme frem til styrings- og organisasjonsformer som på best mulig måte kan hjelpe alle kirkens medlemmer til å utføre sitt oppdrag?» (s. 5).

Embete og råd, styring og ledelse

Selv om store deler av *EØR* er viet kirkehistoriske, økumeniske og systematisk-teologiske redegjørelser, angir undertittelen hvilke spørsmål disse drøftingene vil gi svar på, nemlig «hvem [som] skal bestemme hva og hvorfor?». Fra kapittel 5 er det dette som er hovedtema.

Med basis i tilretteleggingen av embete (her forstått som prestedtjeneste) og råd fastslås det at rådene, der lekfolk og embete sitter sammen, representerer menigheten som «styrings- og ansvarsorganer, der alle spørsmål kan og skal drøftes. Intet er rådene uvedkommende» (s. 95). Kirkestyret utgjøres av den kompetanse som embetet og lekfolket hver for seg og i fellesskap representerer.

I forhold til embetets rolle reises to spørsmål. Det ene er om embetsbæreren så å si «går opp» i rådet, og «bare kan gjøre sin innflytelse gjeldende i rådet?» (s. 81). Til dette svarer *EØR* et tydelig nei, embetet har selvstendig forvaltningsmyndighet utenfor rådet. Prestetjenesten inneholder elementer av styring og ledelse, og har en autonomi som unndrar det fra rådets ledelse og styring: «Selv om presten først og fremst er forkynner, er vedkommende også menighetsleder, eldste, på like linje med lekfolkene» (s. 80).

Poenget er imidlertid at oppgavefordelingen ikke skal stå i veien for tett samvirke. Ikke bare er forutsetningen for embetets autonomi at en arbeider åpent og samvittighetsfullt sammen for evangeliet, men utredningen understreker også, som nevnt, at samspillet og rommet for tilbakemeldinger og råd skal gå begge veier. Rådet må kunne formidle

til presten sine vurderinger av «noe hun eller han har sagt og gjort, uheldige episoder i en gudstjeneste, reaksjoner på praksis i forbindelse med dåp osv.» (s. 83). Tilsvarende må presten «til enhver tid kunne regne menighetsrådet som sine medarbeidere» (s. 83).

Det andre spørsmålet blir da hva som er prestens rolle i rådet? Her tegner utredningen opp en aktiv rolle, der «embedets ansvar må være å sørge for at rådet nettopp virker som ekte styringsorgan, som utøver strategisk kristelig ledelse. Nettopp i rådet må presten være prest» (og i forlengelse biskop være biskop) (s. 95). Dette impliserer at i «praktiske administrative saker har embetsbæreren ingen spesielle forutsetninger og heller ingen spesiell myndighet, og (...) må forstå å innordne seg» (s. 92). Men til presten som forkynner og skriftfortolker settes det krav. *EØR* argumenterer for at det å «forkynne Ordet som *strateg*, planlegger og inspirator» bør være en tredje embetsfunksjon i tillegg til de to klassiske å være predikant og sjelesørger (s. 92).

Når det gjelder spørsmål knyttet til styring, forvaltning og ledelse, både i soknet og på bispedømmenivå, advarer *EØR* mot en for sterk hierarkisk organisatorisk linje. «Kirken sprenger de vanlige skjemaer for nærings- og yrkesliv» (s. 89), og det er forskjell på folkestyre og Kristusstyre (s. 75). Rådene er ikke «først og fremst forvaltningsorganer», og utredningen advarer mot «et byråkratisk forvaltningsbegrep og går inn for en mer dynamisk målstyringsmodell», og antyder til og med «det nytestamentlige hyrdebegrep» som forbilde (s. 95).

Her gjør *EØR* to forsøk på å definere og skjelne. For det første mellom styring og ledelse, forstått hhv. som å «sette overordnede mål og rammer for virksomheten og det å lede den daglige virksomhet» (s. 94f). For det andre prøver en å etablere en forståelse av ledelse. Dels henvises til Erik Johnsens definisjon av ledelse som «målrettet, problemløsende samvirke» (s. 88; Johnsen utvidet senere denne beskrivelsen med «språkskapende»). Viktigere i utredningsteksten blir likevel et skille mellom strategisk, administrativ og operativ ledelse. Utvalget foreslo at det operative og administrative ledelsesansvaret lokalt kunne håndteres av presten, siden vedkommende de fleste steder var menighetens eneste fulltids ansatte (s. 90). En slik funksjon var ikke begrunnet i vigslingen. Det var en praktisk begrunnet delegasjon fra styringsorganet (s. 90), og *EØR* støter straks på utfordringer i forhold til hvilken relasjon soknepresten som leder har til de andre vigslede medarbeidere (s. 90). Igjen finner vi en kritisk tilnærming, der en tar avstand fra den «'embetsmessige' departementale tradisjon» og foretrekker en modell «orientert ut fra en bibelsk og teologisk fundert tjenstedifferensiering (s. 91).

Hva så med strategi, som *EØR* likestiller med «det vi tidligere har kalt 'styring'» (s. 91), dvs. «den overordnede og kontinuerlige vurderings- og styringsprosess som er nødvendig for at midlene skal tilpasses målet i den stadig aktuelle arbeidssituasjon» (s. 91)? Som de overordnede styrings- og ansvarsorganer tilligger det rådene å ivareta strategisk ledelse, målsetting, planlegging og motivasjon (s. 95). *EØR* fremholder at det er denne ledelsesformen som særlig «mangler i dagens kirkebilde», og kritiserer tendensen til at kirkelige årsmeldinger fremstår mer som rapporter enn som «fremtidsplanlegging» (s. 91).

Drøfting

Så langt har vi identifisert viktige sider ved utredningens argumentasjon, med mål om å la *E&O* «komme til orde» på egne premisser. I den følgende drøftingen melder vi oss mer på som forfattere som gjerne vil diskutere med utredningen, og i noen grad relatere denne diskusjonen til den aktuelle debatten. Disposisjonen er den samme som i analysen.

Ekklesiologiske premisser

I analysen identifiserte vi to gjennomgående trekk ved *E&Os* ekklesiologiske premisser: For det første har de en universell og nytestamentlig, for det andre en nådegavebasert og tjenesteorientert, begrunnelse. I den følgende begynner vi med å se det siste kjennetegnet i lys av Sørhaugs typologi, med særlig søkelys på «nettverket».

E&O innledes med påstanden om at alle kirkens medlemmer har et kirkelig oppdrag (s. 5). I forståelsen av oppdraget spiller nådegavene en sentral rolle. Disse innbefatter faste tjenester og verv, men kan også ta individuelle, tidsavhengige og kontekstbestemte former. Kirken fremstilles som en økologi av mennesker med unike nådegaver og tjenester, som samarbeider for å utføre fellesskapets oppdrag. En slik kirkevirkelighet kan ved hjelp av Sørhaugs terminologi betegnes som arbeidende og egalitære «nettverk». «Linjen» tilskrives underordnet betydning i denne kirkeforståelsen (ingen skal dominere) og «kollegiet» blir primært rådet som skal representere fellesskapet av tjenester. I *E&O* trer nettverkets form for kunnskapsregime fram, relativt uinnskrenket av både linje og kollegium. Samtidig advarer Sørhaug mot at nettverket har et korruperende potensial om det får frie tøyler, da det kan bli en arena for klikkdannelser, konflikter og maktkamper. I enhver kunnskapsintensiv virksomhet må linjen demme opp for disse skyggesidene. Fra Sørhaugs perspektiv kan man derfor spørre seg om kirken forstått primært som egalitære nettverk, ikke bare vil utløse kirkelig aktivitet, men også vil gjøre seg selv sårbar for interessekonflikter og personlige motsetninger?

Når vi går fra Sørhaugs ledelsesteori til en normativ teologisk vurdering av denne delen av *E&O*, legger vi til grunn at det alltid vil være en pluralisme av ekklesiologiske modeller og metaforer (Dulles, 2002; Fagermoen, 2016). En kritikk av en kirkelig utredning bør derfor – i alle fall i utgangspunktet – ikke handle om å sjalte ut én ekklesiologisk tilnærming til fordel for en annen, men å vise styrker og svakheter ved de ulike tilnærmingene.

I analysen påpekte vi at de ekklesiologiske premissene i *E&O* hadde et universelt mer enn et kontekstuellet preg, og at de la svært stor vekt på de troendes aktive virksomhet. I forhold til det første er det påfallende at *E&O* starter den historiske gjennomgangen helt tilbake i urkirken, mens den særegne norske og skandinaviske konteksten trer i bakgrunnen. Den norske kirke slik den fremtrer som folkekirke i lokalsamfunnet og nasjonalt, med f.eks. sakramenter, kirkelige handlinger, kirkebygg og kirkegårder, er knapt synlig. Det er først i det siste kapitlet at disse blir tematisert, og da under overskriften «strategi for 90-tallet» med vekt på sosiologiske tilnærming. Dette viser seg også i de økumeniske redegjørelsene, der en naturlig nok er opptatt av tyske

landsdelskirker som har bygget ut en tydeligere rådsstruktur, men dermed vies de skandinaviske folkekirkene liten eller ingen oppmerksomhet.

Det er påfallende, etter vår mening, at *E&R* i så liten grad speiler de relativt grundige redegjørelsene i *Den norske kirke og læren*. Her refererer en hvordan den offentlige utredningen om *Stat og kirke* fra 1975 opererer med «to syn» på kirken, «en tradisjonell luthersk», og dernest en «annen oppfatning fra luthersk hold» (NOU 21, 1985, s. 14). Slik disse skrives frem handler de først og fremst om hvorvidt en statskirkeordning kan gi kirken en tjenlig styreform, eller om en med Støylenkommisjonen mener at «kirken skal ha muligheter til å fungere etter sin egenart som trossamfunn». Utredningen tar imidlertid ikke, til forskjell fra *E&R*, veien om urkirken, og den forstår kirken primært soteriologisk og ikke som de troendes virksomhet. Den legger også langt større vekt på folkekirken, og i det hele tatt kirkens relasjon til hele det norske folk, enn det *E&R* gjør.

Når det gjelder det vi har identifisert som et aktivistisk trekk, er det ikke vanskelig å forstå vektleggingen av de troendes indre overbevisning og aktive engasjement, gitt 70-tallets folkebevegelser og politiske vekkelser som fortsatt gjorde seg gjeldende. Det er også lett å gjenkjenne de bibelske motivene som ligger under. Samtidig kommer det frem at den aktivistiske tendensen ikke var en selvsagt, nærmest taus, forutsetning for all kirketenkning. *E&R* refererer den nye kirkeforfatningen i «Nord-Elbien», som en medgir hadde «et visst dynamisk, 'aktivistisk' preg» (s. 39). Motstanderne mot denne argumenterte med at «kirken ikke først og fremst er en aktiv, menneskelig organisasjon, som har et bestemt oppdrag, men er en åndelig størrelse som skapes av Guds ord» (s. 42).

Igen: Det er forståelig at en ønsket at Den norske kirke skal få farge av den folkelige deltakelsen som preget lavkirkelig foreningskristendom. Spørsmålet er likevel om det berettigede i den «passiviteten» som ligger i kristen soteriologi blir borte. Ett eksempel er når *E&R* refererer Matt 20,28, der Jesus sier at han har kommet for å gi sitt liv som løsepenge for mange (s. 9). Verset må kunne kalles et soteriologisk «kjerneord» i evangeliene, og fremstiller implisitt menneskets bidrag til frelsen som passivt mottakende. Når *E&R* kommenterer det, vektlegges imidlertid ordet «de mange», og da ikke som mottakere av frelse, men som «de mange» som er aktive deltakere i kirkelig virksomhet.

En slik spenning mellom «aktivt» og «passivt» kan minne om nyere diskusjoner i Sverige, mellom de som, på den ene side, mener at en svekket folkekirke fremstår som en hode-religion uten kropp, og må danne sterke mot-kulturelle fellesskap (Eckerdal, 2008), og de som, på den annen side, vil fornye en ekklesiologi inspirert av Wingren. I den sistnevnte fremheves, for det første, det passive som dypt inkluderende når det gjelder hvem som er fullverdige medlemmer i kirken (Aldén & Lundberg, 2014). For det andre understrekes at den troendes aktive deltakelse først og fremst skjer idet en lever som et sant menneske og gjør hverdagens små og store kjærlighetsgjerninger.

Embetet og rådet

I analysen viste vi til parallelle embetssyn som synes å leve side om side i *E&R*. Det mest klassiske synet hevder at embetet er prestetjenesten. Den gis en plassering i kirkeordningen som forvalter av Ord og sakrament, med fast representasjon og et tydelig

bidrag i rådene. Presten må ha «alter- og prekestol-rett» og stå fritt i forvaltningen av denne, og prestens møter med enkeltmennesker i kirkelige handlinger og sjelesorg kan ikke la seg styre av råd eller andre instanser (s.82). På den annen side har vi identifisert en logikk der både rådene og kirkens oppdrag sammenfaller med prestedtjenestens. Disse kan også betegnes som embeter, ut fra tanken om at alle troende er gitt en nådegave. Når grenseoppgangen mellom embete og råd på denne måten viskes ut, reiser det spørsmål om hvor meningsbærende det er å tale om et «samvirke» mellom dem. Det blir også et åpent spørsmål om embetet avvikles i den formen det har hatt i luthersk teologi.

I Sørhaugs perspektiv kan den klassiske forståelsen av embetet forstås i lys av «linjen». I linjen representerer presten evangeliet, kirkens gitte kilde til kunnskap og autoritet. Evangeliet er et klassisk eksempel på «teologisk» kunnskap i Sørhaugs forstand, og denne kunnskapen begrunner kirkens vesen og oppdrag. Prestens oppgave i «linjen» er å forkynne, lære, beskytte og implementere denne kunnskapen i menigheten (s.68–69). Gjennom utdanning, ordinasjon og posisjon, har presten plikt til å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene (s.138). På et nivå ligger denne logikken til grunn for samvirkemodellen. Spørsmålet er likevel om den andre logikken har hatt vel så stort gjennomslag i nyere teologi om ordinert tjeneste.

De fleste beskrivelser av prestedtjenesten som en egen linje i kirken fokuserer på problemene med denne. Kirken karakteriseres av *E&R* som en «fåtallsstyrt menighetsvirksomhet», en situasjon som kontrasteres mot nytestamentlige idealer om en flertallsstyrt kirke (s.11). Linjen har gjort aktiv delaktighet fra menighetens side vanskelig, hevdes det (s.70). Den norske kirke har først og fremst vært en «stats- og embetsstyrt kirke», og akkurat som Romerkirkens «prestedstyre» (s.23) beskrives denne typen linjeledelse som et hinder for «å realisere visse sider av det bibelske vitnesbyrd om menneskers tjeneste og om menigheten» (s.77). Påstandene minner om Tian Sørhaugs beskrivelser av linjens utfordringer der den blir for enerådende: Medbestemmelse nedenfra blir vanskelig og det legges lokk over interessemangfoldet. Prestelinjen vanskeliggjør kirkens kollektive virksomhet.

Nådegaveteologien representerer en annen embetsforståelse og et annet kunnskapsregime enn Sørhaugs «linje». Den kan ses i sammenheng med en bestemt forståelse av det allmenne prestedømmet. I denne utgaven er «det allmenne prestedømmet» ikke det vi kan kalle et «ontologisk» begrep, hvor alle døpte er delaktige i Kristi offerprestembete, og har tilgang til Gud som prester på lik linje som *hiereis* eller *sacerdotes* (hhv. gresk og latinsk betegnelse på offerprestene i GT). I nådegaveteologiens forståelsesramme blir derimot det allmenne prestedømmet et funksjonelt begrep, hvor alle skal fungere som prester overfor hverandre i betydningen *presbyteroi* (gr. eldste) eller *ministri* (lat. *tjenere, embetsmenn*). Alle de fire betegnelse oversettes med «prester» eller «embeter» på norsk, og dermed viskes betydningsforskjellene mellom dem ut. Vi har sett at i *E&R* kan embetet betegne både prestedtjenesten, rådene og alle troende. Selv om man fastholder at embetet er en særskilt tjeneste, kvalifiseres det som hele fellesskapets tjeneste.

Embete og råd – en gjensisitt

Vurdert ut fra Sørhaugs optikk, kan den nådegavebaserte embetsforståelsen som inkluderer alle troende sammenlignes med «nettverket». Nettverket arbeider på kryss og tvers av linjer og kollegier, og gir anledning til tettere fellesskap og personlige relasjoner. Samtidig er nettverket sårbart for horisontale konflikter. Nettverkets kunnskapsform er dessuten «myter», kunnskapen baserer seg på interne rykter og har ingen eksternt forankring i sant (kollegiet) eller rett (linjen). For et trossamfunn kan en slik dynamikk bli alvorlig: kirken lever og defineres av en form for kunnskapsinnhold som den ikke bare selv produserer, men som er den gitt utenfra. Hvis ikke trosinnholdet vedlikeholdes av en linje eller kollegium, blir kunnskapen flyktig og formbar, prisgitt tilfeldige sosiale konstallasjoner. Når *E&R* omdefinerer embetet fra ordinert linje og teologisk kollegium, til et hovedsakelig nettverksbasert kunnskapsregime, settes også kirkens kunnskapsbaserte basis på spill. Nettverkets dilemma, slik Sørhaug formulerer det, melder seg også i *E&R*. Det skjer ikke minst gjennom Torleiv Austads betenkning om rådernes autoritative funksjon i tros- og lærespørsmål (s. 79):

Problemet ligger først og fremst i forskjellen mellom den nominelle menighet og den bekjennende menighet. Hvis rådsorganene ikke har basis i den bekjennende menighet, men blir behersket av ikke-bekjennende kirkemedlemmer, problematiseres det teologiske grunnlag for at slike råd kan ta avgjørelser i tros- og lærespørsmål [...] I en sum: Vårt ja til ordningen med kirkelige råd er betinget.

Nettverkets problem i denne sammenheng, er at kunnskapen som konstituerer kirken som kirke kan bli undergravd av egeninteresser og spillet mellom ulike fraksjoner og allianser. Austads etterlysning av medlemmers «tro» er en måte å sikre trosinnholdets autoritet på, dersom «linjen» blir svekket, som tradisjonelt har hatt i oppgave å beskytte og formidle kirkens grunnleggende budskap. Hvis det ikke er prestetjenesten, og det ikke er rådsmedlemmers trosforpliktelse, hvilket «kunnskapsregime» sikrer kirken kunnskapen om seg selv?

Embete og råd, styring og ledelse

I dette avsnittet diskuterer vi utredningens tilretteleggelse av styring og ledelse i noe tettere dialog med Sluttrapporten (Kirkerådet, 2021) enn det vi har gjort i diskusjonen så langt. Vi nøyer oss med to poeng: Det ene knyttet til hvordan samvirkemodellen relateres til «linjen», her forstått som utviklingen av et tydelig organisasjonskart for arbeidsgiveransvaret. Det andre handler om prestens bidrag til lokal kirkelig ledelse.

Til det første: Analysen har vist at selv om *E&R* preges av uklarhet i tilretteleggelsen av embete og råd mer generelt, er bruken av modellen relatert til styring og ledelse klarere: Rådet som helhet har styringsansvaret for kirken, samtidig som embetet har en viktig funksjon *både* i kraft av sin autonomi, *og* som en engasjert og dialogisk bidragsyter qua prest og teolog i styringen av kirken lokalt.

Når en leser Sluttrapporten fremstår imidlertid samvirkemodellen som det vi ovenfor har kalt en «blackbox», og denne har en tydelig har bestemt seg for ikke å åpne. En refererer stadig til Kirkerådets mandat, og legger dette til grunn, men det

gjøres ikke noe forsøk på å «pakke det ut» og gi det en meningsfull fortolkning. I avsnittet om Den norske kirkes identitet og oppdrag nevnes tjenesten med Ord og sakrament i forbifarten, mens det som fremheves er at «kirkens oppdrag [er] gitt alle døpte medlemmer, med basis i det allmenne prestedømme» (Kirkerådet, 2021, s. 19f).

Når en kommer til avsnittet «Embete og råd – samvirkeprinsippet» (Kirkerådet, 2021, s. 74f), viser en igjen til mandatet, og konstaterer at hovedutvalget har «lagt til grunn at det såkalte «embete-og-råd»-prinsippet ligger fast». Det er vanskelig å ikke lese «det såkalte» som en distansering fra det som har vært en viktig modell i snart 35 år. Det er også verdt å merke seg at det her ikke først og fremst er mandatet en legger til grunn, men den oppfatning at modellen «ligger fast». Basert på Hougnæs' gjennomgang av modellen i retning et ideologisk sammenbrudd (2005), er det nærliggende å lese inn i sluttrapportens formulering en reservasjon mot det som ellers blir behandlet som en premiss for hele utredningsarbeidet.

Spenningen kommer tydeligere til syne når sluttrapporten diskuterer «utfordringer ved dagens organisering» (2021, s. 33f). Her beskrives organisatoriske trekk som gjør det «vanskeligere for Den norske kirke å utføre sitt oppdrag på en god måte». Et hovedproblem er at strukturen ikke er «tradisjonelt hierarkisk, men gjenspeiler ulike hensyn, som at det skal være et visst forhold mellom embete og råd. Strukturen gir en mer kompleks fordeling av roller, ansvar og myndighet mellom ulike nivåer og aktører enn i de fleste andre organisasjoner i Norge» (2021, s. 33).

Gitt den massive kritikken som de siste årene har vært reist mot Den norske kirkes komplekse organisasjonsstruktur, er ikke beskrivelsen overraskende. Om en ser det fra ståstedet til utredningene på 80-tallet (*Den norske kirke og læren* og *E&R*), er det likevel påfallende hvor liten sans en har for at kirken *ikke* er tradisjonelt hierarkisk; at den gjenspeiler ulike hensyn, at den har en kompleks fordeling av ansvar og myndighet. Burde en ikke heller spørre hvordan en kan videreføre noe av det verdifulle i en såpass mangfoldig og åpen institusjon? Det mest iøynefallende er imidlertid at den modellen som lenge var sett på som nettopp *uttrykket for* kirkens oppdrag, nå blir sett på som et hinder i forhold til å nå mål som fremstår som eksterne i forhold til institusjonen selv.

I lys av Sørhaug så vi at *E&R*s nådegavebaserte modell for embetstenkning, rådstenkning og kirketenkning, medvirket til at de teologiske premissene for «samvirke-modellen» var mindre tydelige. Prestenes «linje» stod ikke sentralt i kirketenkningen, den ble primært fremstilt som et problem. Kollegiet, ikke forstått som presten, men som menighetsrådet, var mer sentrale. Samtidig var «nettverket» forutsetningen for det hele, fellesskapet av aktive troende med sine ulike nådegaver. Ut fra dagens situasjon kan man spørre seg om ikke en annen type linje er i ferd med å vokse frem i kirken, nemlig den foreslåtte arbeidsgiverlinjen fra prostifellesrådet til den enkelte arbeidstaker.

For det andre plasserer altså *E&R* rådet som det sentrale styringsorganet i Den norske kirke. Embetet er med og konstituerer rådet, samtidig som embetsbæreren spiller en viktig rolle i rådet. I forhold til de ledelsespraksisene som var i ferd med å vokse frem på 1980-tallet, plasserer *E&R* presten som administrativ og operativ leder, men da som en pragmatisk løsning, ikke i kraft av embetet. Den *strategiske* ledelsen, derimot, ses som del av styringen som ligger til rådet, og som gir seg utslag i «målrettingsdebatt, planlegging og motivasjon» (s. 91).

Det er bred enighet om at et overordnet styringsorgan skal ha et strategisk ansvar. Samtidig vil nyere strategiforskere peke på at strategier sjelden beveger seg i en enkel enveisretning fra sentrum til periferi, eller fra topp til gulv, i en organisasjon. Strategier *formes* mer enn de *formuleres*, argumenterte Mintzberg, og slike strategiske praksiser skjer ikke først og fremst i langtidsplanene og i de store ordene, men sammenvevd med daglige rutiner, budsjettarbeid, oppussing og innkjøp, og i de mange møtene mellom mennesker (Jarzabkowski, 2010; Mintzberg, 1989).

På denne bakgrunn er det naturlig å spørre om det ikke er nettopp i den strategiske ledelse at embetet kunne bidra: Plassert både i og overfor, i koblingen mellom rådsmøtene og det daglige arbeidet, og i rommet mellom folkevalgte, ansatte, frivillige og alminnelige kirkemedlemmer. Et slikt bidrag til en fortolkende, «språkskapende ledelse» vil også være et genuint teologisk arbeid, som uttrykk for den «læreomsorg» som ble fremhevet i *Den norske kirke og læren*.

Oppsummering og utblikk

Avslutningsvis fremhever vi følgende tre poenger:

Vi har påvist at de ekklesiologiske premissene i *E&R* er preget av overbeviste troendes aktive innsats for å spre Guds rike, og at ekklesiologien er begrunnet mer i urkirken enn i en kontekstuell folkekirkelig ekklesiologi. Vi har antydnet en prinsipiell kritikk av ensidighetene ved en slik modell. I tillegg vil vi antyde mer pragmatisk at kirkesynet er et barn av sin tid, og at det i dag er mer krevende å få oppslutning om denne måten å «leve ut troen» på. Spørsmålet blir hvilke konsekvenser dette får for forholdet mellom et råd der de færreste medlemmer vil kjenne seg igjen i beskrivelsen i *E&R*, og en vigslet medarbeider som er personlig forpliktet gjennom sitt kall, og har gjort et grundig faglig arbeid med kirkens tradisjoner.

For det andre har vi identifisert et mangfoldig embetsbegrep som unndrar seg klare definisjoner og vanskelig lar seg avgrense i forhold til «råd» og «kirke». Begrepet kan fungere politisk, men innholdsmessig truer det med å bryte sammen under egen flertydighet. Flertydigheten innebærer også en iboende uklarhet om basisen for «samvirket» mellom embete og råd. Når «Prosjekt kirkelig organisering» legger «samvirkemodellen» mellom embete og råd til grunn, kan man spørre seg om det ikke er en fare for at den begrepsmessige flertydigheten i *E&R* transporteres fra språket og inn i de kirkelige strukturene som skal definere framtidens ulike kirkelige roller, grenseoppganger, ansvarsområder og kontaktflater. En eventuell organisatorisk uklarhet eller svikt i organisasjonens premissgrunnlag, vil kunne slå uheldig ut bl.a. på arbeidsmiljøet.

For det tredje har vi påpekt at Sluttrapporten synes å ha en viss berøringsangst i møte med samvirkemodellen, fordi sistnevnte kommer på kant med forsøkene på å strømlinjeforme og tette koblingene i «linjen». Og vi spør avslutningsvis om det ikke er et potensial for at prestene kan bidra med en etterlengtet strategisk ledelse, ikke minst innenfor den lokale «arbeidsplassledelsen» som i skrivende stund ennå ikke er utredet.

Referanser

- Aldén, M., & Lundberg, J. G. (2014). Skapelsen som evangeliets forståelsehorisont: En ekklesiologisk erinran. *Svensk Teologisk Kvartalskrift*, 90, 123-132.
- Dulles, A. (2002). *Models of the Church* (2 ed.). New York: Image Books / Doubleday.
- Eckerdal, J. (2008). Folkkyrkans kropp - Einar Billings folkkyrkoteologi ur postsekulært perspektiv. *Svensk Teologisk Kvartalskrift*, 84, 168-179.
- Fagermoen, T. (2016). Et valg mellom visjoner? En analyse av ulike kirkesyn i kirkevalgkampen 2015. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 33(1), 4-16.
- Hougsnæs, M. H. (2005). *Embete og råd: Den norske styringsmodellens status etter Kirkemøtet 2004*. Paper presented at the KAs jubileumsseminar, Oslo.
- Jarzabkowski, P. (2010). An Activity-Theory Approach to Strategy as Practice. I D. Golsorkhi, L. Rouleau, D. Seidl, & E. Vaara (Eds.), *Cambridge Handbook of Strategy as Practice* (ss. 127-140). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kirkerådet. (1987). *Kirkens embete & råd: Hvem skal bestemme hva - og hvorfor? Utredning fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Kirkerådet*. Oslo: Den norske kirke.
- Kirkerådet. (2021). *Samhandling i en selvstendig folkekirke - ny kirkelig organisering: Prosjekt kirkelig organisering 2019-2021 - Hovedutvalgets sluttrapport*. Oslo: Den norske kirke.
- Mintzberg, H. (1989). Crafting Strategy. I H. Mintzberg (Ed.), *Mintzberg on Management: Inside our Strange World of Organizations* (ss. 25-42). New York; London: Free Press; Collier Macmillan.
- NOU 21. (1985). *Den norske kirke og læren: Fremgangsmåten ved behandling av teologiske lærespørsmål i Den norske kirke*. Oslo: Universitetsforlaget
- Reite, I. (2014). *Between Settling and Unsettling in a Changing Knowledge Society: The Professional Learning Trajectories of Pastors*. (PhD). MF Norwegian School of Theology, Oslo.
- Sirris, S. (2018). Generalistledelse fremfor fagledelse i Den norske kirke? Forventninger til prosters kompetanse i ledelsen av prestedjenesten. *Teologisk tidsskrift*, 7(1), 25-45.
- Sørhaug, T. (2004). *Managementlitet og autoritetens forvandling: Ledelse i en kunnskapsøkonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Timmann-Mjaaland, A. (2019). Kall og autoritet: En studie av soknepresters autoritet i endringsprosesser. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 35(1), 62-73.